

Věc: Oponentský posudek disertační práce

Název práce: **Vliv učitele na formování digitální gramotnosti žáků 1. stupně základní školy**

Autor: Mgr. Lukáš Círús

Školitel: doc. PaedDr. Martina Maněnová, Ph.D.

Studijní program/obor: Specializace v pedagogice/ICT ve vzdělávání

Disertační práce Mgr. Lukáše Círuse se zabývá stále aktuálním tématem současného vzdělávání, jímž je formování digitální gramotnosti žáků, v tomto případě žáků prvního stupně základní školy. Předmětem zkoumání je zejména role učitele a jeho vliv na příslušné vzdělávací inovace podporující uvedený fenomén gramotnosti.

Předložená práce v rozsahu 178 stran textu je doplněna pěti přílohami, obsahujícími použité výzkumné nástroje, ukázky žákovského protokolu a záznamů práce žáků z výzkumných šetření a text charakteristiky vzdělávací oblasti Informační a komunikační technologie z RVP-ZV.

Disertační práce má standardní strukturu, kdy po úvodu následuje teoretická část, po ní projekt vlastního výzkumu, prezentace jeho výsledků, shrnutí a diskuse výsledků a závěr. Seznam použité literatury čítá na 150 pramenů citovaných dle příslušných norem. Práce je psána z podstatné části srozumitelným jazykem a obsahuje malé množství problematických stylistických formulací a formálních, většinou drobných typografických, nedostatků.

Po úvodu se autor zaměřuje na charakteristiku základních pojmů, a to ICT, gramotnosti a zejména pojmů digitální, informační a počítačová gramotnost. Dále se zabývá analýzou implementace ICT ve výuce na 1. stupni základní školy včetně porovnání rozdílů mezi Českou republikou a Slovenskem. Vzhledem k tomu, že hlavní výzkumné šetření je orientováno na učitele, zařazuje do teoretické části popis Rogersovy teorie difúze inovací, kterou pak ve výzkumné části používá ke klasifikaci různých typů učitelů ve vztahu k akceptaci ICT obecně i ve výukových aplikacích. Teoretickou část završuje přehledem výsledků relevantních výzkumů z dané oblasti.

Celá teoretická část je zpracována na dobré úrovni, autor se opírá o velké množství relevantních zdrojů, které analyzuje a vhodným způsobem zasazuje do kontextu fenoménu digitální gramotnosti.

Výzkumná část disertační práce, zaměřená na zkoumání postojů učitelů k informačním a komunikačním technologiím a jejich vlivu na formování digitální gramotnosti žáků 1. stupně základní školy, začíná formulací výzkumného problému, výzkumných otázek a cílů výzkumných šetření. Následuje formulace hypotéz, popis výzkumného vzorku a výzkumných nástrojů. Připomínku v této části mám k formulaci hypotéz, kde se autor omezuje jen na nulové a alternativní hypotézy pro jejich statistické testování, ale faktické hypotézy, z nichž ty jmenované při jejich statistické verifikaci vycházejí, v textu postrádám.

Ve vlastní realizaci výzkumných šetření je třeba pozitivně hodnotit zařazení předvýzkumu k ověřování použitých výzkumných nástrojů a relevantní výběr výzkumného vzorku učitelů z Ústeckého kraje. Chybějí ale informace o věkovém složení výzkumného vzorku, což autor zdůvodňuje odkazem na výzkumy podobného typu (Chráska), kde věk respondentů nebyl relevantním faktorem. Podle mého názoru by věkové složení respondentů bylo zajímavé z hlediska rozdělení učitelů do jednotlivých typů na základě typologie podle Rogersovy teorie inovací, podle níž jsou zkoumány jejich postoje k implementaci ICT do vzdělávání. Z interpretace výsledků výzkumného nástroje pro tvorbu typologie učitelů by mohla být implementace věkového hlediska významná.

Na tuto část výzkumu navazuje vstupní a výstupní testování počítačové gramotnosti žáků, které vyučují zkoumaní učitelé určitého typu. Stěžejní částí výzkumu potom je hledání vztahu mezi detekovaným typem učitele a výsledky jeho žáků ve formování digitální gramotnosti. Pozitivní relace mezi učitelem, který patří mezi předvoj implementace ICT inovací do výuky, a úrovní digitální gramotnosti jeho žáků, byla do určité míry potvrzena.

K výzkumným šetřením mám několik připomínek, z nichž vybírám např.:

- nástroj pro zjišťování názorů učitelů obsahuje pětistupňové škálovací položky, volba „N“ není v pravém smyslu polohou škály, patří mimo škálu, a tedy nejde o šest rovnocenných odpovědí,
- na str. 100 zařazuje autor „brzkou většinu“ do skupiny „inovátorů“, což je nepřesné vyjádření,
- v krabicových grafech postrádám popis osy y, přesně odpovídající zadání v dotazníku (nestačí jen označení osy v popisku obrázku s výrazy, které se v dotazníku přímo nevyskytují),
- proč jsou na str. 99 a str. 114 analyzovány je tři typy učitelů Rogersovy typologie na rozdíl od analýzy všech pěti typů u zpracování výsledků rozhovorů?

Další poznámky, včetně upozornění na stylistické nedostatky a typografické prohřešky jsem uvedl přímo do předloženého rukopisu disertační práce.

Přes uvedené připomínky ale velice kladně hodnotím dosažené výsledky analýzy současného stavu vztahu učitelů 1. stupně základní školy k implementaci informačních a komunikačních technologií do vzdělávacího procesu. Získané relativně pozitivní výsledky, validní pro jeden z regionů České republiky, jsou i pro mě poměrně překvapivé a do značné míry potvrzují pozitivní změny v přípravě a v dalším vzdělávání učitelů odpovídajícího stupně školského systému.

Pro obhajobu bych rád formuloval, kromě výše uvedených, ještě následující otázky:

Jak byste mohl doplnit další argumenty pro to, že rozložení učitelů v jejich zkoumané komunitě kvantitativně neodpovídá původnímu rozdělení dle Rogersovy typologie? Z mého pohledu by byl zajímavý i opačný postup, tedy dodržení kvantitativních ukazatelů této typologie a následné příslušné úpravy charakteristiky jednotlivých typů učitelů.

Je identifikovaný pozitivní vliv učitelů s detekovaným vyšším inovačním potenciálem v oblasti postojů a implementace ICT do výuky na formování digitální gramotnosti žáků záležitostí pouze této domény? Jakou roli může hrát jeho obecná charakteristika osobnosti, jeho vztah k žákům, empatie a další faktory?

Co byste mohl doporučit pro další inovaci přípravy učitelů 1. stupně ZŠ v oblasti ICT na základě výsledků Vašeho disertačního projektu?

Disertační práce Mgr. Lukáše Círuse představuje aktuální příspěvek k potvrzení vlivu učitelova inovativního přístupu ke vzdělávání, zde v oblasti implementací ICT, na formování digitální gramotnosti žáků mladšího školního věku. Je zřejmé, že si autor vybral na jedné straně velice aktuální téma a na druhé straně téma, které je stále ještě v současné komunitě učitelů do značné míry diskutováno (technologie vers. tradiční přístupy). To je třeba výrazně ocenit včetně způsobu realizace výzkumných šetření, zpracování a interpretace jeho výsledků. Disertační práce je tak i přes několik uvedených připomínek slibným počinem pro následování a příslušné rozšiřování uvedené problematiky.

Mohu tedy na závěr konstatovat, že práce splňuje požadavky na disertační práci v studijním programu/oboru „Specializace v pedagogice/Informační a komunikační technologie ve vzdělávání“, doporučuji ji k obhajobě a po jejím úspěšném průběhu navrhuji udělit akademický titul Ph.D.

V Hradci Králové dne 8. 9. 2017

Prof. PhDr. Martin Bílek, Ph.D.
Oponent disertační práce